

Intenetconsultatie Wet stroomlijning verkiezingsproces (Wsvp)

Geachte Minister,

Met genoegen reageer ik op de openstaande internetconsultatie van dit wetsvoorstel. Ik volg daarbij de volgorde uit het voorstel dan wel de memorie van toelichting. Verder zal ik inbreng leveren op enkele punten die in dit voorstel niet aan de orde zijn gekomen.

5.5 Opening en verzegeling van de enveloppen met de processen-verbaal van de stembureaus door de burgemeester

Dit betreft codificatie van de bestaande praktijk zoals die door de Kiesraad wordt geadviseerd. Ik heb in het verleden de Kiesraad erop geattendeerd dat het openen van het proces-verbaal bij het inleveren bij de burgemeester leidt tot een strafbaar feit. Die verzegeling mag namelijk nu niet verbroken worden. Het is goed dat hiervoor nu een wettelijke grondslag wordt geregeld.

Hoewel de wijziging ziet op het aanvullen van lege velden in het proces-verbaal, maak ik van de gelegenheid gebruik om wat meer over het proces-verbaal uit te wijden.

Is er een keuze om aan te vullen?

De toelichting is mijns inziens niet helemaal duidelijk. Op bladzijde 12 staat: *“Bij de overdracht is de voorzitter of een lid van het stembureau aanwezig, deze kan dan toelichten waarom het proces-verbaal incompleet is, of het gebrek herstellen.”*

Dat duidt op een keuzemogelijkheid van het stembureaulid. Dat verhoudt zich moeilijk tot de tekst even daarvoor in de toelichting: *Het is daarom essentieel dat de gemeentelijke stembureaus, die de stembureaus controleren, een volledig proces-verbaal hebben.*

Als de volledigheid essentieel is, valt moeilijk in te zien waarom het stembureaulid zou kunnen volstaan met een toelichting waarom het proces-verbaal incompleet is. In mijn vervolg zal duidelijk worden dat ik wel begrijp dat in bepaalde gevallen een aanvulling niet (goed) mogelijk is. Het zou helpen als de toelichting op dit punt wordt verhelderd.

Diverse gevallen van incompleetheid

In de praktijk zijn er diverse rubrieken die incompleet worden ingevuld. Vaak gaat het om de tijden in rubriek 1a, 1b, 2 en 9. Die tijden zouden mijns inziens zonder probleem ingevuld kunnen worden bij het openen bij de burgemeester.

Iets meer uitgezoomd is de vraag wat al die tijden toevoegen? Ik kan me voorstellen dat een normaal stembureau altijd openingstijden heeft van 07.30 tot 21.00 uur. Als er incidenteel nog iemand in de rij staat om 21.00 uur, moet je dan 21.05 invullen? Dat roept mijns inziens meer vragen op. Dus: waarom moet je die rubriek überhaupt invullen. Idem voor datum en tijd van het plaatsen van de handtekeningen. Die blijken toch al uit 1b? Of hoort daar dan net weer een iets vroeger tijdstip te staan en hoe zit het dan met de rubriek 2:

moeten de laatste eindtijden daarvan dan weer altijd gelijk zijn aan die van rubriek 9? In de praktijk zie je daarin vaak verschillen ontstaan. Misschien geen omissie die hersteld kan worden bij het openen van het proces-verbaal in aanwezigheid van de burgemeester, maar duidelijk is het in elk geval niet. En veel informatie levert het op die manier evenmin op.

Er zijn gevallen waarin rubriek 3 en/of 4 incompleet zijn ingevuld. Als bij rubriek 3 uit de onderlinge getallen achterhaald kan worden wat er ontbreekt, is dat aanvullen geen probleem. Als voorbeeld: A, B en D zijn gevuld met respectievelijk 1200, 80 en 1300. Dan moet C logischerwijs 10 zijn. Of als D vergeten is in te vullen, maar A, B en C wel, dan is het mogelijk om D alsnog in te vullen als optelling van A, B en C. Het aanvullen als zowel B als C ontbreken en alleen A en D zijn ingevuld is niet mogelijk.

Hetzelfde geldt *mutatis mutandis* voor rubriek 4. De aantallen uit E kunnen uit de bijlage worden gehaald. Tenminste, als die is ingevuld.

In rubriek 5 blijven ook vaak velden ten onrechte leeg. Er staat vaak wel een getal bij 'Er zijn minder stembiljetten geteld' of 'Er zijn meer stembiljetten geteld'. Maar de specificatie daarvan die eronder staat is vaak niet of niet volledig gevuld. Als er bijvoorbeeld 2 stembiljetten minder stembiljetten zijn geteld en er staat 1 verklaring bij. Dan zou het logisch zijn dat het resterende verschil dus onverklaard is. Tenzij het betreffende stembureaulid dat het proces-verbaal inlevert nog weet dat er een andere verklaring is. Dit roept wel de vraag op: kan dat stembureaulid dat ter plekke nog invullen? Hoe zit het dan met de ondertekening van de andere stembureauleden. Die weten dan niet waarvoor zij eigenlijk getekend hebben.

Ook komt het voor dat de telling op lijstniveau in de bijlage (N 10-2) wordt vergeten. Mijns inziens is dit mede te wijten aan de niet-chronologische volgorde van het proces-verbaal N 10-2. Bij het invullen moet de voorzitter van het stembureau voortdurend van voren naar achteren bladeren om het te kunnen invullen. Ik pleit er daarom voor om het invullen van de aantallen per lijst die nu in de bijlage staan tussen rubriek 3 en 4 op te nemen. Dat is een logischer plek. Dan volgt de huidige rubriek 4 daarop en kan onderdeel E eenvoudig worden overgenomen uit die aantallen. De bijlage zit nu *na* de ondertekening van het proces-verbaal. Dat geeft mijns inziens een verkeerde indruk: alsof die aantallen geen onderdeel zijn van het proces-verbaal zelf.

De vraag is: mag het stembureaulid ook die bijlage invullen? Veelal zal een stembureau de betreffende aantallen ofwel op telformulieren, in klad ofwel in een tablet of iets dergelijks hebben vastgelegd. In zo'n geval *kan* het ingevuld worden. Maar soms is het handschrift op telformulieren niet zo duidelijk. Neemt het stembureaulid het getal waarover onduidelijkheid bestaat dan niet over? Of neemt hij dan in geheel geen aantallen over?

Transparantie beter waarborgen

Het openen van het proces-verbaal door een stembureaulid in aanwezigheid van de burgemeester vindt niet plaats tijdens een openbare zitting van een (gemeentelijk) stembureau. Daardoor wordt een stuk transparantie in het proces weggenomen. Een willekeurige buitenstaander kan dit stuk van het proces immers niet volgen. Het lijkt mij verstandig dat een eventuele aanvulling van het proces-verbaal in aanwezigheid

van de burgemeester altijd in het proces-verbaal herkenbaar is. Bijvoorbeeld door de aanvullingen met een afwijkende kleur in te vullen, of met een asterisk aan te duiden dat dit een aanvulling is en ook door de naam te vermelden van het lid dat die aanvullingen heeft gedaan en zijn paraaf/handtekening de naam en paraaf/handtekening van de medewerker in wiens aanwezigheid dit is gedaan. Daarvoor zou dan ofwel een aparte rubriek moeten komen, ofwel zou het bij bijzonderheden vermeld moeten worden en vervolgens de handtekeningen op het handtekeningenblad in rubriek 9.

Ontbrekende handtekening

Daarover nog een opmerking: als in rubriek 9 een handtekening ontbreekt van een naam die wel in rubriek 8 staat, kan het stembureaulid dat natuurlijk niet zelf aanvullen. Tenzij het zijn eigen handtekening betreft. De vraag is: wat moet er dan gebeuren? Moet dat stembureaulid bij de zitting van het GSB alsnog zijn handtekening zetten? En als het betreffende stembureaulid niet in staat is om alsnog zijn handtekening te zetten? Wat dan? Of is het acceptabel als die handtekening leeg blijft als er voldoende (3) andere handtekeningen staan? Een verheldering op dit punt is gewenst.

5.8 Vernietiging stembescheiden

De wet bepaalt slechts wat er met de papieren stembescheiden moet gebeuren. De gemeente scant de processen-verbaal in met het oog op publicatie op de website. De gemeente kan die bestanden bewaren. De wet voorziet immers niet in hun vernietiging. Dat lijkt bij processen-verbaal ook niet logisch, aangezien deze na hun publicatie immers publiek bezit zijn geworden. Er kunnen evenwel ook andere bescheiden ingescand worden en er ontstaan ook andere digitale bestanden in het verkiezingsproces. Het zou goed zijn als in de Kieswet een onderdeel wordt gewijd aan de archivering dan wel vernietiging van de digitale bestanden die rondom het verkiezingsproces ontstaan. Vallen deze bestanden bijvoorbeeld wel onder het bereik van de Wet open overheid?

Zie in dat verband ook artikel III.

Tijdigheid postbezorging problematisch

Het is jammer dat dit wetsvoorstel niet direct voorziet in de problemen die ontstaan door de wijziging in de postbezorging door PostNL. Dit doet zich voor bij de termijnen in artikelen J 8, lid 3, K 3, lid 3 en L 7, lid 1 van de Kieswet.

Daarin is bepaald dat een schriftelijk verzoek voor respectievelijk een vervangende stempas, een kiezerspas en een schriftelijke volmacht uiterlijk op de vijfde dag voor de dag van stemming door de burgemeester moet zijn ontvangen.

Doorgaans stemmen we op woensdag. De termijn eindigt dan op de vrijdag daaraan voorafgaand. In tegenstelling tot het mondelinge verzoek is voor het schriftelijke verzoek geen tijdstip bepaald. Het is mogelijk dat iemand het verzoek in de bus van het gemeentehuis doet op vrijdag om 22.00 uur of pas dan online een verzoek indient. Het is dan tijdig ontvangen, maar de burgemeester treft dat verzoek dan pas de volgende maandag aan. Bij terpostbezorging op maandag is de kans heel groot dat de stempas, kiezerspas of volmacht pas op de dag van stemming wordt bezorgd, of zelf daarna. Dat is te laat.

Het stemmen voor het Europees Parlement vindt plaats op donderdag. Dan geldt op grond van de Algemene Termijnenwet dat de termijn eindigt op de maandag voorafgaande aan de donderdag. Ook dan kan een verzoek pas op dinsdagochtend worden opgemerkt, als het op maandag na sluitingstijd van het gemeentehuis is ontvangen.

Dit leidt momenteel tot kunst en vliegwerk bij gemeenten. Dat is niet wenselijk. Gezien het grote belang dat iemand ook kan vertrouwen dat zijn aanvraag leidt tot een tijdige bezorging van de gevraagde pas, is het van belang dat de wet op dit punt wordt aangepast.

Een verzoek zou dan schriftelijk ontvangen moeten zijn (tenminste) zes dagen vóór 12.00 uur voor de dag van stemming. Dan heeft de gemeente nog de mogelijkheid om de gevraagde pas tijdig ter post te bezorgen.

Eenmalige uitgifte kiezerspas en schriftelijke volmacht

In het verlengde van de hiervoor gesignaleerde problematiek rondom de postbezorging ligt het volgende. Het komt in de praktijk voor dat een aangevraagde kiezerspas of schriftelijke volmacht na verzending ter post niet aankomt bij de geadresseerde. Zo'n pas kan maar éénmaal verstrekt worden. Als zo'n pas dan in het ongereede geraakt of te laat wordt bezorgd, kan een kiezer niet stemmen. Dat is heel vervelend voor betrokkene en voor de gemeente. Die kan er immers niets aan doen als de post niet of te laat bezorgd wordt.

In voorlichtende zin kan een gemeente daar natuurlijk op wijzen. Het zou echter kunnen helpen als de modellen voor het aanvragen van een kiezerspas en schriftelijke volmacht worden verhelderd op dit punt. Zodanig dat de aanvrager moet kiezen of hij de pas in persoon wil afhalen bij de gemeente of dat hij de pas per post wil ontvangen. In dat geval zou hij moeten verklaren dat hij zich realiseert dat als de pas in de post onverhoopt in het ongereede geraakt of te laat wordt bezorgd, hij zijn stem *niet* kan uitbrengen.

Over de indiener

Deze inbreng lever ik anoniem als privépersoon. Ik ben werkzaam als projectleider verkiezingen bij een gemeente en heb daarnaast ook ruime ervaring als stembureaulid en voorzitter van een stembureau. Ik hoop dat die ervaring doorklinkt in deze bijdrage en u behulpzaam kan zijn bij het verder verbeteren van de wet- en regelgeving in het verkiezingsproces.

Met vriendelijke groet.